Пятаков Михайло Вікторович
Шеленкова Наталія Леонідівна
Уманський державний педагогічний
університет імені Павла Тичини,
м. Умань

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНА АДАПТАЦІЯ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ

Зміна обстановки країни потребує нових підходів у вивченні сутності та організації соціальної роботи у військових підрозділах. Однією з найістотніших проблем є те, що соціально-психологічна робота в армії здійснюється не повною мірою, оскільки покладена не на професіоналів у даній сфері підготовки.

Адаптація як процес, згідно з даним тлумаченням, набуває форми зміни середовища й змін в організмі внаслідок застосування дій (реакцій, відповідей), що доречно у даній ситуації. Це зміни суто біологічні, а зміни психіки, пов’язані з власне психічними механізмами адаптації у подібних визначеннях, як правило, не згадуються. Можна вважати найбільш повним та вдалим, на наш погляд, системне визначення адаптації на основі узагальнення праць попередників, що запропонував М.С.Корольчук: адаптація - це активна системна відповідь функцій організму, що спрямована на підтримку гомеостазу та створення адекватної врегульованої програми, відповіді з мінімальними реакціями на умови, що постійно змінюються, умови діяльності, в основі якої лежать 5 основних компонентів: енергетичний, сенсорний, операційний, ефекторний та активаційний [1]. Соціально-психологічна адаптація є динамічним системним процесом, ефективність якого залежить від взаємодії людини й ситуації. Об'єктивні властивості ситуації, без сумніву, впливають як на її успішність, так і на психологічні механізми, які лежать в основі поведінкових стратегій, спрямованих на пристосування. Оптимальним для соціальної адаптації є поєднання прийняття себе та інших з прагненням реалізувати власні ресурси та

переконанням щодо власної самоефективності та сенсовності свого життя. Соціально-психологічна адаптація є процесом активного пристосування до вимог середовища [1; 2]. Адаптація відбувається шляхом поєднання неусвідомлюваного та свідомого моделювання власної поведінки як індивідуальної стратегії та ситуативної тактики з метою досягнення бажаного результату. На формулювання бажаної мети та способів її досягнення впливають зовнішні та внутрішні соціальні регулятори. Зовнішніми соціальними регуляторами є норми поведінки, правила, вимоги та побажання й очікування щодо поведінки. Внутрішніми соціальними регуляторами є інтереси, потреби, ціннісні та сенсожиттєві орієнтації, які разом визначають життєві цілі, критерії оптимуму соціальної адаптації та індивідуально прийнятні способи й форми соціальної адаптації. Психологічними чинниками, які визначають особливості соціальної адаптації, є психологічні властивості особистості, індивідуальні когнітивні стилі опрацювання інформації, копінг-стратегії та способи й тенденції емоційно-поведінкового реагування залежно від ступеня соціальної адаптації. Важливими особистісними чинниками соціальної адаптації є інтелект (особливо соціальний), егоідентичність, самоефективність, самоактуалізація та відчуття когеренції. Соціальну адаптацію забезпечує регуляція взаємин із зовнішнім світом; механізмом адаптації, регуляції та саморегуляції є індивідуальний досвід, який полягає в накопичених індивідом знаннях, уміннях і навичках, можливостях інтерпретувати події минулого та сучасного і самого себе в контексті цих подій, взаємодії з навколишнім світом. Будь-яка адаптація є інтегративним виявом взаємодії значної кількості чинників, що одночасно існують в умовах системи, яка перебуває в ситуації нестійкої рівноваги. У процесі адаптації військові вчаться довіряти близьким людям, і тоді це правило поступово відходить на задній план. До основних соціально-психологічних проблем, що є значущими для військових психологів та інших керівників можна віднести наступні [3]:

- Роль морально-психологічного чинника в підвищенні бойової готовності та ефективності бойової діяльності військ та окремих

військовослужбовців.

- Соціально-психологічні масовидні явища в бойових умовах (паніка, згуртованість військових колективів).

- Способи ефективного впливу на моральний дух, психологічний стан противника і населення, методи психологічної війни.

- Соціально-психологічна характеристика військових колективів (підрозділів, екіпажів, варт і т.п.) як малих соціальних груп.

- Соціально-психологічна адаптація військовослужбовців, як процес їх пристосування до специфіки нового для них соціального статусу військовослужбовця, входження в конкретний військовий колектив.

- Соціально-психологічні чинники ефективності спільної військової діяльності - умови сумісності та спрацьованості військовослужбовців, вимоги до службової комунікації та ін.

Таким чином,процес включення військовослужбовців у життя суспільства після воєнних дій – це комплексна система заходів, яка повинна включати роботу не лише з самими бійцями, але й їхніми сім'ями, друзями, волонтерами, представниками державних служб. Аналіз наукових джерел дозволив прийти до висновку, що передовий досвід застосування Збройних Сил України не залишає осторонь багатьох інших сфер життя суспільства, яке вже активно долучається до роботи з учасниками бойових дій. Військовослужбовці, що потребують соціально-психологічної адаптації починають отримувати належну та кваліфіковану допомогу. Активна співпраця із світовим співтовариством сприяє поширенню унікального досвіду та покликана покращити заходи супроводу учасників бойових конфліктів.

Список використаних джерел:

1.Алещенко В.І. Соціальна адаптація звільнених військовослужбовців: стан, проблеми та напрями її удосконалення. *Наука і оборона.* 2006. № 3. С. 36 – 42.

2. Бал. Г.А. Поняття адаптації та її значення для психології особистості. *Питання психології.*1989. №1. С.92−100.

3. Павлюк , М., Овдій , І. Психологічна адаптація військовослужбовців збройних сил України . *Вісник Національного університету оборони України*.2022. 70(6), 134–141.